

A dark blue vertical bar on the left side of the page, with a blue arrow pointing to the right, overlapping the bar.

NOWY WSPANIAŁY CZŁOWIEK

ewaluacja projektu

Several thin, wavy lines in shades of blue and grey, extending upwards from the bottom left corner.

Opracowała: Małgorzata Sabalska
FUNDACJA PO DRUGIE

OPIS PROJEKTU:

Projekt „Nowy wspaniały człowiek – budowanie kompetencji młodzieży dotkniętej problemem przemocy w rodzinie w związku z alkoholem” był realizowany na Mazowszu w okresie od 26.06.2018 do 31.10.2018 roku. Został stworzony z myślą o młodzieży wywodzącej się z rodzin dysfunkcyjnych dotkniętych problemem uzależnienia od alkoholu oraz przemocy.

W ramach zadania został stworzony, przetestowany i wdrożony program edukacyjny, którego celem jest zapobieganie powielaniu rodzinnych wzorców przez młodzież (zażywanie środków psychoaktywnych, stosowanie przemocy).

Program został zatytułowany „Nowy wspaniały człowiek” i składa się z trzech bloków edukacyjnych dotyczących – emocji, motywacji i dojrzałego postępowania w tym świadomego wypełniania ról społecznych i funkcjonowania w rodzinie.

PRZEBIEG DZIAŁANIA:

Opracowanie programu edukacyjnego

W opracowaniu programu wzięło udział 4 specjalistów pracujących na co dzień z młodzieżą z zaburzeniami zachowania, przebywającą i opuszczającą różnego typu placówki (domy dziecka, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze).

W wyniku podjętych prac powstał program (80 stron) składający się z trzech bloków tematycznych:

- sztuka kontroli emocji;
- motywacja do pracy nad sobą (zmiana schematów postępowania, trzeźwość);
- ja dorosły/a – budowanie kompetencji umożliwiających dobre funkcjonowanie w rodzinie.

Opiniowanie programu edukacyjnego

Zostało podzielone na dwa etapy.

ETAP 1

Pierwszą grupą opiniującą program była młodzież na co dzień współpracująca z Fundacją po DRUGIE znajdująca się w procesie usamodzielnienia (po 18 roku życia), zarówno dziewczęta jak i chłopcy, mający doświadczenie pobytu w placówkach, wywodzący się z rodzin dotkniętych uzależnieniem i przemocą.

Młodzież (6 uczestników) zapoznała się z programem i we współpracy z moderatorem (specjalistą FpD) opracowała uwagi odnoszące się do projektu.

ETAP 2

Przeprowadzenie pilotażu w placówkach i zebranie opinii na temat programu i jego przydatności i adekwatności.

(więcej w punkcie – pilotaż)

Testowanie programu edukacyjnego – pilotaż

Testowanie odbyło się w czterech mazowieckich placówkach:

- Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Czuchowie Pieńkach
- Zakładzie Poprawczym w Laskowcu
- Schronisku dla Nieletnich i Zakładzie Poprawczym w Falenicy
- Domu Dziecka w Grodzisku Mazowieckim

W działaniu pilotażowym wzięły udział dziewczęta i chłopcy od 14 do 18 roku życia. Uczestnicy pilotażu byli osobami wywodzącymi się z rodzin dotkniętych uzależnieniem doświadczającymi przemocy.

Przeprowadzenie szkolenia dla kadr pracujących z młodzieżą

W celu popularyzacji nowoczesnych narzędzi i metod pracy z młodzieżą przebywającą i opuszczającą placówki (resocjalizacyjne, socjalizacyjne, opiekuńczo-wychowawcze) zostały zorganizowane spotkania z kadrą. Uczestnicy otrzymali program edukacyjny, omówili go i mieli możliwość wymiany doświadczeń w zakresie wspierania młodzieży doświadczającej przemocy w związku z alkoholem.

Upowszechnianie programu edukacyjnego

Stworzony w ramach projektu program edukacyjny został zamieszczony na stronie internetowej Fundacji po DRUGIE i rozesłany w formie drukowanej do placówek na Mazowszu.

METODY EWALUACJI PROJEKTU

Ewaluacją zostały objęte wszystkie działania podjęte w projekcie, w szczególności odnosiła się ona do trzech elementów:

- opiniowania programu edukacyjnego i udziału w działaniu młodzieżowych ekspertów;
- przeprowadzenia pilotażu w placówkach;
- przeprowadzenia szkolenia dla kadr.

Działania ewaluacyjne oparte były o dwa zasadnicze sposoby zbierania informacji:

- swobodne opinie uczestników działania (zbierane przez trenerów i moderatora i zamieszczane w sprawozdaniach oraz notatkach);
- informacje przekazane przez trenerów i moderatora.

WYNIKI

Opiniowanie programu edukacyjnego – eksperci młodzieżowi

Wprowadzenie do działania młodzieży mającej w swoim doświadczeniu pobyt w placówkach, znajdujące się obecnie w procesie usamodzielnienia, korzystającej z różnych form wsparcia środowiskowego oferowanych przez Fundację po DRUGIE i uczynienie z niej ESPERTÓW, stanowi bez wątpienia znaczącą wartość dodaną i uwzględnia nowoczesne podejście do tworzenia narzędzi pracy z młodzieżą.

Przede wszystkim pozwala na uwzględnienie opinii młodzieży i swoiste włączenie jej w proces podejmowania decyzji jej dotyczących. Umożliwia ponadto tworzenie programów odpowiadających jej potrzebom i możliwościom.

Jak wynika z rozmów przeprowadzonych z moderatorką spotkań z młodzieżą, w czasie których młodzież opiniowała program, młodzież uczestnicząca w działaniu miała poczucie odgrywania znaczącej roli, bo jej opinia jest brana pod uwagę.

Jak przekazała moderatorka uczestnicy spotkania:

- mieli poczucie docenienia,

- czuli się komfortowo, co było związane przede wszystkim z faktem, że ich opinie są uwzględniane i są osoby (specjaliści) gotowi ich wysłuchać,
- czuli się przydatni – ich doświadczenie (również negatywne) może zostać przekute w konstruktywne programy i działania,
- mieli poczucie włączenia w budowanie pozytywnych treści i działań.

Jak czytamy w sprawozdaniu ze spotkań z młodzieżą:

Fakt postawienia młodzieży w pozycji ekspertów wpłynął pozytywnie na ich poczucie własnej wartości , co było widoczne zarówno w ich zachowaniach jak i późniejszych wypowiedziach.

Podsumowując: udział młodzieży – ekspertów – wpłynął zarówno korzystnie na jej sposób postrzegania siebie poprzez budowanie poczucia sprawstwa, własnej wartości jak i na sposób pracy nad samym programem edukacyjnym.

Przeprowadzenie pilotażu

Działania pilotażowe (przeprowadzenie warsztatów na podstawie stworzonego programu edukacyjnego) umożliwiły przetestowanie czy opracowane narzędzie sprawdza się w pracy z młodzieżą, dokonanie oceny jego przydatności i zasadności wprowadzania na większą skalę. Jak wynika z opinii zebranych przez trenerów, działania te wypadły korzystnie i pokazały, że program edukacyjny sprawdza się w pracy z młodzieżą.

Pierwszym, ważnym wnioskiem odnotowanym przez prowadzących zajęcia (co zostało stwierdzone w wyniku przeprowadzonych z nimi rozmów i zawarte w sprawozdaniach) jest fakt, że młodzież z placówek chętnie uczestniczy w działaniach prowadzonych przez osoby z zewnątrz. Zarówno dziewczęta jak i chłopcy uczestniczący w pilotażu wykazywali zainteresowanie samym faktem, że w ich środowisku pojawia się nowa osoba, mająca nieco inne podejście i perspektywę niż wychowawcy pracujący z nimi na co dzień. Szczególnie widoczne było to w miejscach izolacji – zakładach poprawczych i młodzieżowych ośrodkach wychowawczych.

Dziewczęta z MOW w Czuchowie Pieńkach od początku wykazywały zainteresowanie zajęciami. W pierwszej chwili miałam wrażenie, że bardziej są zaciekawione nową osobą, niż tematem zajęć, ale mając na uwadze fakt, że przebywają one w izolacji i na co dzień mają dostęp do tych samych dorosłych wydaje się to zrozumiałe – opowiada prowadząca zajęcia Agnieszka Sikora.

Wychowankowie Zakładu Poprawczego w Laskowcu w pierwszych chwilach podeszli do programu z zaciekawieniem, które w mojej ocenie było raczej związane z faktem pojawienia się nowej osoby w placówce, nie zaś zainteresowaniem tematyką zajęć – mówi Ewa Ulrich-Załęska, która prowadziła warsztaty w Laskowcu.

Nie jest jednak możliwe utrzymanie „efektu zaciekawienia” przez 12 godzin zajęć, dlatego niezwykle ważna jest sama treść i forma prowadzenia warsztatów.

Warto w tym miejscu również zaznaczyć, że wszyscy prowadzący zwrócili uwagę, że młodzież z placówek zrekrutowana do udziału w zajęciach nie była wcześniej informowana przez kadrę czego one będą dotyczyły. Jak relacjonowali trenerzy młodzież często przystępowała do zajęć z zaskoczenia.

Przebieg zajęć został oceniony przez trenerów pozytywnie, a zebrane wśród młodzieży uczestniczącej w projekcie opinie składają się na całościowy, korzystny wynik prowadzonego działania.

Muszę przyznać, że osobiście byłam bardzo pozytywnie zaskoczona – relacjonuje A.Sikora. – Spodziewałam się, nieco stereotypowo, zbuntowanej grupy uczestniczek, która nieufnie będzie podchodziła do proponowanych zajęć, tymczasem spotkałam dziewczęta chętne do pracy, gotowe do refleksji, zainteresowane rozmową.

Podobne opinie zanotowano wśród pozostałych trenerów:

Młodzież uczestnicząca w projekcie była otwarta na proponowane działania i metody pracy, w szczególności była zainteresowana rozmową z nowym człowiekiem – opowiada Elżbieta Szadura-Urbańska, która pracowała z wychowankami domu dziecka. – Prowadziłam z nimi zajęcia dotyczące emocji. Jestem przekonana, że to zagadnienie niezwykle potrzebne, na co sami uczestnicy zwracali uwagę.

Odnosząc się do pierwszego bloku zajęć dotyczącego panowania nad emocjami, ale również umiejętności nazywania ich wszyscy trenerzy zgodnie podkreślali, że jest to temat bardzo potrzebny grupie. Młodzież często rozróżnia jedynie podstawowe emocje i z trudem radzi sobie w sytuacjach dla niej „niewygodnych” lub wymagających dostosowania się.

W podsumowaniach dotyczących przeprowadzenia pierwszego bloku znalazły się następujące spostrzeżenia:

- młodzież czuje potrzebę pracy nad emocjami, dostrzega trudności we własnym funkcjonowaniu w tym zakresie, w szczególności w sytuacji, gdy spotyka się z własnymi ograniczeniami;
- młodzież ma trudność z tonowaniem emocji, sama podkreśla, że łatwo wpada w gniew;
- młodzież pozytywnie ocenia zaproponowane sposoby radzenia sobie z emocjami, ma potrzebę rozwijania własnych umiejętności;
- młodzież umie ocenić w jakich sytuacjach jej zachowania nie są właściwe, mimo to brakuje jej narzędzi i umiejętności do lepszego radzenia sobie w nich.

Blok drugi dotyczący motywacji w opinii trenerów również był działaniem bardzo potrzebnym. Trenerzy podkreślali w rozmowie, że niezwykle istotny (ponownie) był fakt prowadzenia zajęć przez osoby z zewnątrz placówki, w szczególności w tym zakresie, w którym odnoszono się do korzystania przez młodzież z oferty placówki.

Opinie osoby dorosłej, z zewnątrz, posiadającej dodatkowo doświadczenie w pracy z młodzieżą w procesie usamodzielnienia są dla wychowanków bardziej wiarygodne – mówi A.Sikora. – Pokazując uczestniczkom możliwości placówki, wartościową ofertę czy rzeczy na których warto/optaca się skupić mogłam lepiej przekonać je do tego, niż gdybym była członkiem kadry. Mogłam odnieść się do przykładów z życia i pokazać na nich, że często młodzież opuszczająca placówki dopiero po pewnym czasie zaczyna zdawać sobie sprawę, że „przesiedziała” lata czy miesiące w miejsce podjęcia pracy nad sobą.

Młodzież do prowadzonych zajęć odnosiła się pozytywnie, jak wynika z relacji trenerów.

Odnosiłam wrażenie, że młodzież ma potrzebę przepracowania różnych spraw i jest gotowa do otwartych rozmów – mówi E. Ulrich-Załęska. – Motywacja jest źródłem dzięki któremu można rozpocząć jakiś proces zmiany. Uczestnicy potrafili wskazać na jakich zmianach im zależy, ale mieli duży problem z określeniem „paliwa”, które mogłoby ich napędzać do działania. Ważne jednak było to, że potrafili podejść do siebie krytycznie.

Podsumowując drugi blok zajęć młodzież zauważyła następujące kwestie:

- krytyczne podejście do siebie i umiejętność dokonanie oceny własnej sytuacji (motywacji);
- lepsza ocena własnej sytuacji po przeprowadzonych warsztatach;
- wzrost energii w zakresie podejmowania pracy nad sobą i korzystania z oferty placówki.

Trzeci blok zajęć pt. „Ja dorosły/a” wzbudził w uczestnikach najwięcej refleksji. W znacznej części odnosił się on do osobistych przeżyć młodzieży związanych z jej funkcjonowaniem w środowisku rodzinnym, a przede wszystkim z samym funkcjonowaniem rodzin.

Na zajęciach nie brakowało łez – mówi A.Sikora. – Trudne jest konfrontowanie pewnych spraw, jednocześnie świadomość, że nie ma się na wszystko wpływu.

W działaniu brały udział dziewczęta i chłopcy doświadczający zaniedbań i przemocy w związku z alkoholem i nazwanie pewnych spraw podczas zajęć stanowiło dla nich głębokie przeżycie.

Za niepokojący można uznać fakt, co wynika z rozmów przeprowadzonych z trenerami, że zdecydowana większość uczestników programu pilotażowego, zgłasza, że sama nadużywa substancji psychoaktywnych, a w ich zachowaniach pojawia się agresja.

Podsumowując trzeci blok zajęć młodzież zwróciła uwagę na następujące kwestie:

- trudność konfrontowania problemów rodzinnych, tendencja do „wybielania” i usprawiedliwiania;
- potrzeba utrzymywania bliskiej relacji z rodziną, mimo doświadczanych krzywd;
- potrzeba indywidualnej pracy nad własną sytuacją i pozytywnych kontaktów z dorosłymi.

Przeprowadzony pilotaż pokazał, że opracowany program edukacyjny sprawdza się w pracy z młodzieżą. Uczestnicy są zainteresowani tematyką i jest ona dostosowana do ich potrzeb.

Przeprowadzenie spotkania/szkolenia dla kadr

Spotkanie dla kadr odbyło się dwóch odsłonach – każde po 4 godziny. Uczestnikami były osoby pracujące w placówkach oraz udzielające wsparcia środowiskowego. Wszyscy uczestnicy posiadali doświadczenie w pracy z młodzieżą doświadczającą przemocy w środowisku rodzinnym w związku z alkoholem.

Spotkania miały nieformalny charakter, co miało umożliwić uczestnikom wymianę opinii i doświadczeń.

Na spotkaniach został zaprezentowany program edukacyjny oraz omówione zostały różne metody pracy z młodzieżą – np. metoda projektu, działania z zakresu edukacji pozaformalnej.

Uczestniczący w spotkaniu specjaliści zadeklarowali, że w przypadku wprowadzenia do praktyki programu edukacyjnego „Nowy wspaniały człowiek” prześlą do Fundacji po DRUGIE informacje dotyczące jego realizacji i wnioski z działania.

Jak przekazali trenerzy prowadzący spotkanie z kadrami najważniejsze spostrzeżenia odnoszące się do oceny działania to:

- możliwość spotkania w gronie specjalistów;
- wymiana doświadczeń między osobami zajmującymi się młodzieżą i pracą z rodziną na różnych etapach i płaszczyznach (od pracy w środowisku przez działanie w instytucji);

- poznanie nowego narzędzia pracy – program edukacyjny – i inspiracja do rozwijania metod i form pracy;
- zapobieganie wypaleniu zawodowemu i wspieranie rozwoju osobistego.

Projekt „Nowy wspaniały człowiek - budowanie kompetencji młodzieży dotkniętej problemem przemocy w rodzinie w związku z alkoholem” został dofinansowany ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego